

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут біології, хімії та біоресурсів

(назва інституту/факультету)

Кафедра Землевпорядкування та кадастру

(назва кафедри)

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Метрологія та стандартизація

(вказіть назву навчальної дисципліни (іноземною, якщо дисципліна викладається іноземною мовою))

Обов'язкова

(вказати: обов'язкова)

Освітньо-професійна програма Геодезія і землеустрій (землеустрій та кадастр)

(назва програми)

Спеціальність 193 Геодезія та землеустрій

(вказати: код, назва)

Галузь знань 19 «Архітектура та будівництво»

(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

(вказати: перший (бакалаврський)/другий (магістерський)/третій (освітньо-науковий))

Інститут біології, хімії та біоресурсів

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська

(вказати: на яких мовах читається дисципліна)

Розробники: Мирончук Катерина Василівна, асистент кафедри землевпорядкування та

кадастру, к.с.-г.н.; Воронюк Юлія Юрівна, асистент кафедри землевпорядкування та

кадастру

(вказати авторів (викладач (ів)), їхні посади, наукові ступені, вчені звання)

Профайл викладача (-ів) <http://ibhb.chnu.edu.ua/profile/user/111>

(посилання на сторінку кафедри з інформацією про викладача (-ів))

Контактний тел. k.myronchuk@chnu.edu.ua

E-mail: k.myronchuk@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=2325>

Консультації

Очні консультації: Четвер – з 13:00 год., 2 год.

Очні консультації, за попередньою домовленістю:

П'ятниця – 11:30-14:00 год.

Онлайн-консультації: Четвер – 11:30 год.

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

У результаті вивчення дисципліни фахівець зобов'язаний більш кваліфіковано і ефективно використовувати стандартизацію державного забезпечення, потрібної точності вимірювань при розкритті невідповідності результатів вимірювань стандарту, розв'язувати задачі підвищення їх точності орієнтуватися в рішеннях Держстандарту і міжнародних організацій з питань метрології і стандартизації на сучасному рівні, розраховувати допуски на виготовлення, розбивні роботи та монтаж елементів будівельних конструкцій.

2. Мета навчальної дисципліни: Формування у майбутніх спеціалістів в галузі землевпорядкування знань основних положень та визначень у сфері метрології та стандартизації, прийнятих в Україні, міжнародних одиниць вимірювання фізичних величин та їх похідних, про установлені правила передачі одиниць вимірювання від еталонів до технічних засобів вимірювань; мати загальну уяву про державну та міжнародну метрологію та стандартизацію, їх діяльність, нормативну базу та їх зв'язок в комплексному управлінні якістю продукції.

3. Пререквізити. Вивчення навчальної дисципліни ґрунтується на знаннях студентів або вивченні разом із цією дисципліною таких навчальних дисциплін: «Історія земельних відносин», «Основи землевпорядкування та кадастру», «Математичні методи та моделі», «Землевпорядне креслення та комп'ютерна графіка» тощо.

4. Результати навчання

Завданнями метрології є: розвиток загальної теорії вимірювань, встановлення одиниць фізичних величин і узаконення певних одиниць вимірювань, розробка методик вимірювань та засобів вимірювальної техніки, забезпечення єдності та необхідної точності вимірювань, встановлення еталонів одиниць вимірювань; проведення регулярної повірки мір та вимірювальних приладів, що знаходяться в експлуатації; випробування нових засобів вимірювання тощо.

Завдання стандартизації: забезпечувати продукцію, процеси та послуги стосовно життя, здоров'я та майна людей, тварин, рослин, довкілля; захищати та зберігати майно і продукцію, зокрема під час їх транспортування чи зберігання; досягати високої якості продукції, процесів та послуг, відповідної до рівня розвитку науки, техніки, технологій і потреб людей; реалізувати права споживачів; забезпечувати технічну та інформаційну сумісність і взаємозамінність; досягати збіжності та відтворності результатів контролю; установлювати оптимальні вимоги до суспільно важливих продукції, процесів та послуг; оцінювати всі види ресурсів, поліпшувати техніко-економічні показники виробництва; упроваджувати новітні технології, оновлювати виробництво та підвищувати його продуктивність; забезпечувати господарські об'єкти, складні технічні системи з урахуванням допустимого ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій; розвивати міжнародне та регіональне співробітництво; усувати технічні бар'єри у торгівлі.

знати:

- поняття фізичних величин, їх розмірність, міжнародну систему SI;
- особливості вимірювання і вимірювальної інформації;
- поняття і види засобів вимірювання;
- основні положення єдності вимірювань в Україні;
- нормативно-правові основи стандартизації;
- складові частини земельного кадастру;
- структуру державного контролю за використанням та охороною земель в Україні;
- поняття техніко-економічної ефективності стандартів та основні положення системи стандартів;
- структуру міжнародної системи стандартів;
- стандарти на геодезичні прилади.

вміти:

- аналізувати величини Міжнародної системи одиниць SI і пояснювати їх;

- здійснювати метрологічне обслуговування приладів;
- організувати перевірку геодезичних приладів;
- проводити метрологічні дослідження геодезичних приладів.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	3	5	3	90	15	-	-	15	60	-	Залік
Заочна	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	Інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Метрологія													
Тема 1. Поняття фізичної величини.	5	3	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Вимірювання	6	2	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Засоби вимірювальної техніки	5	2	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Забезпечення державної дисципліни і нагляд за дотриманням метрологічних правил	4	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1	30	9	2	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 2. Стандартизація													
Тема 5. Нормативно-правові та методичні основи стандартизації	3	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Тема 6. Державна система стандартизації	5	2	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Тема 7. Організація робіт із стандартизації	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Тема 8. Техніко-економічна ефективність стандартизації	3	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-

Тема 9. Системи стандартів	4	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Тема 10. Інформаційне забезпечення робіт із стандартизації	5	2	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 2	30	6	-	-	-	16	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 3. Лабораторно-практичний												
Тема 11. Вивчення і аналіз величин Міжнародної системи одиниць SI та їх пояснення	4	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Тема 12. Технічні засоби вимірювання	4	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Тема 13. Метрологічне обслуговування приладів	4	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Тема 14. Метрологічне забезпечення геодезичних робіт в Україні	4	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Тема 15. Ознайомлення зі стандартами на геодезичні прилади	4	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Тема 16. Організація перевірок геодезичних приладів	4	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Тема 17. Проведення метрологічних досліджень геодезичних приладів	6	-	2	-	-	4	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 3	30	-	-	-	-	17	-	-	-	-	-	-
Усього годин	90	15	-	15	-	60	-	-	-	-	-	-

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми
1	Поняття фізичної величини
2	Вимірювання
3	Засоби вимірювальної техніки
4	Забезпечення державної дисципліни і нагляд за дотриманням метрологічних правил
5	Нормативно-правові та методичні основи стандартизації
6	Державна система стандартизації
7	Організація робіт із стандартизації
8	Техніко-економічна ефективність стандартизації
9	Системи стандартів
10	Інформаційне забезпечення робіт із стандартизації
11	Вивчення і аналіз величин Міжнародної системи одиниць SI та їх пояснення
12	Технічні засоби вимірювання

13	Метрологічне обслуговування приладів
14	Метрологічне забезпечення геодезичних робіт в Україні
15	Ознайомлення зі стандартами на геодезичні прилади
16	Організація перевірок геодезичних приладів
17	Проведення метрологічних досліджень

* ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни за рішенням кафедри (викладача).

6. Система контролю та оцінювання Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

6.1. Засоби оцінювання

Підсумковий модуль-контроль проводиться у вигляді тестування, контрольної роботи, вирішення практичного завдання. Максимальна кількість балів – 40.

До складу екзаменційного білету входять 5 завдань (1- вирішення тестового завдання (5 балів), 2-4 – відповіді на теоретичні запитання (кожне питання – 9 балів), 5 – вирішення практичного завдання (8 балів).

Результати заключного тестування оцінюються наступним чином
(у тесті 10 запитань):

Кількість правильних відповідей	Бал
9-10	5
7-8	4
5-6	3
3-4	2
2	1
1	0,5
0	0

Критерії оцінювання теоретичних питань:

9	студент дає вичерпні та логічні відповіді на поставлені запитання; бере активну участь в обговоренні всіх питань і суттєво доповнює відповіді новітніми даними; вміє встановити причинно-наслідкові зв'язки при обговоренні матеріалу; проявляє знання з додаткової літератури, не обмежуючись лекційним матеріалом
7	студент репродуктивно відтворює вивчений матеріал та при відповіді на запитання допускає неточності, які виправляє з допомогою викладача; суттєво доповнює деякі

	питання
5	студент чітко формулює основні визначення та поняття.
3	студент робить спроби відповідати чи доповнювати, проте виявляє слабкі знання та допускає грубі помилки під час обговорення матеріалу.
1	протягом опитування студент не проявляє активності, хоча інколи намагається не без допомоги викладача та студентів дати визначення, сформулювати поняття чи зобразити формулу.
0	студент не може дати відповіді на запитання.

Критерії оцінювання практичного завдання:

8	студент виявляє глибокі і повні знання матеріалу, проявляє творчий підхід та безпомилкове відтворення набутих теоретичних знань з використанням наукової термінології, розв'язує повністю отримане завдання і робить висновки по отриманих результатах.
7	студент показує системний та репродуктивний характер теоретичних знань, розв'язує повністю отримане завдання і робить висновки по отриманих результатах.
5	студент показує системний та репродуктивний характер теоретичних знань, проте допускає помилки, які може виправити з допомогою викладача.
3	студент виявляє знання основного матеріалу, але під час відповіді допускає помилки і неточності.
2	студент робить спроби відповідати, проте виявляє слабкі знання та допускає грубі помилки.
0	студент не може дати відповіді на запитання.

Розподіл балів, які отримують студенти (Залік)

Змістовий модуль №1		КР1	Змістовий модуль № 2		КР2	Змістовий модуль № 3		КР3	Залік	Сума
T1-2	T3-4		T5	T10		T13	T16			
5	5	10	5	5	10	5	5	10	40	100

T1, T2 ... T16 – теми змістових модулів.

6.2 Форми поточного та підсумкового контролю

Тестовий, письмовий (написання самостійних робіт студентами); усний (опитування, заслуховування доповідей).

7. Рекомендована література

7.1. Базова (основна)

1. Бичківський Р.В. Столярчук П.Г., Гапула П.Р. Метрологія, стандартизація, управління якістю і сертифікація: Підручник / Бичківський Р.В., Столярчук П.Г., Гапула П.Р. - Львів: Видавництво національного університету «Львівська політехніка», 2004, - 560 с.
2. Бакка М.Т., Тарасова В.В. Метрологія, стандартизація, сертифікація і акредитація. Метрологія. Навчальний посібник з грифом МОН України. - Житомир, ЖІТ1, 2002. - 337с.
3. Бакка М.Т., Тарасова В.В. Метрологія, стандартизація, сертифікація і акредитація. Стандартизація, сертифікація і акредитація. Навчальний посібник з грифом МОН України. - Житомир, ЖІТ1, 2002. - 384с.
4. Величко О. М. та ін . Основи метрології та метрологічна діяльність. Навч. посібник. - К., 2000. - 228 с.
5. Цюцюра С.В., Цюцюра В.Д. Метрологія, основи вимірювань, стандартизація: Навч. посібник - К.: Знання, 2005 - 242 с.

6. Закон України про метрологію та метрологічну діяльність. - Львів: Ле- онорм, 2001.
7. Законодавство України про стандартизацію, метрологію і сертифікацію. Збірник норматив. актів – К.: Юрінком, 2003 – 448 с.
8. Котлов А.Ф. Допуски и технические измерения при монтаже металлических и железобетонных конструкций - М.: Стройиздат, 1988.

7.2. Допоміжна

1. Артемьев Б.Г., Голубев С.М. Справочное пособие для работников метрологических служб: В 2-х кн., 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Издательство стандартов, 1990. - 428с.
2. Барковський В.В., Барковська Н.В., Лопаті О.К. Теорія ймовірності та математична статистика. - К.: ЦУЛ, 2002. - 448 с.
3. Державна система стандартизації. - К.: Держстандарт України, 1994.
4. ДСТУ 1.5-93 Державна система стандартизації України. Загальні вимоги до побудови, викладу, оформлення та змісту стандартів.
5. ДСТУ 2462-94 Сертифікація. Основні поняття. Терміни та визначення.
6. ДСТУ 2681-94. Метрологія. Терміни та визначення.
7. ДСТУ 2925-94 Якість продукції. Оцінювання якості. Терміни та визначення.
8. ДСТУ 2926-94 Системи якості. Комплекси керування якістю системні технологічні. Основні положення.
9. ДСТУ 3400-96. Метрологія. Державні випробування засобів вимірювальної техніки
10. ДСТУ 3651.0-97 Метрологія. Одиниці фізичних величин. Основні одиниці фізичним величин. Міжнародні системи одиниць. Основні положення, назви та позначення.
11. Дымов Ю.В. Метрология, стандартизация и сертификация. Учебник.- СПб: Питер, 2006. - 432с.
12. Закон України “Про стандартизацію” // Стандартизація, сертифікація, якість, 2001, № 6
13. Захаров И. П. Теоретическая метрология. Уч. пособ. - Харьков, 2000.- 172с.
14. Исаев Л.К., Малинский В. Д. Метрология и стандартизация в сертификации. - М., 1996.
15. Клименко М.О., Скрипчук П.М. Стандартизація і сертифікація в екології: Підручник. - Рівне: УДУВГП, 2003. - 202с.
16. Коваленко І.О., Коваль А.М. Метрологія та вимірювальна техніка. Навчальний посібник. - Житомир: ЖІТІ, 2001. - 602 с.
17. Койфман Ю.І., та ін. Міжнародні та європейські системи сертифікації і акредитації: Організація діяльності, норми та правила. Довідник. - Львів-Київ 1995. - 266 с.
18. Крылова Г. Д. Основы стандартизации, сертификации, метрологии Учебник. - М., 1998. - 479 с.
19. Крылова Г.Д. Основы стандартизации, сертификации, метрологии: Учебник для вузов.- 2-е изд., перераб. и доп.- М.: ЮНИТИ – Дана, 1999.-711с.
20. Кузнецов В. А. Ялунина Г. В. Основы метрологии. - М., 1995.
21. Лифиц И.М. Основы стандартизации, метрологии, сертификации: Учебник – М.: Юрайт, 1999. – 285 с.
22. Мазур В.М. Сертифікація товарів: Конспект лекцій.- Дніпропетровськ: ДУЕП, 2004. – 100 с.
23. Методичні вказівки для практичних занять та самостійної роботи по дисципліні "Метрологія та стандартизація". Дніпродзержинськ, ДДТУ, 2006. – 22 с.
24. Методичні вказівки до лабораторних занять з дисципліни "Метрологія та стандартизація". Дніпродзержинськ, ДДТУ, 2005. – 35 с.
25. Метрологія та вимірювальна техніка /Поліщук Є.С., Дорожовець М.М., Яцук В.О. та ін.: Підручник – Львів: Бескид Біт, 2003. – 544 с.
26. Метрологія. Елементи теорії вимірювань. Чернівці, 2000. - 24с.
27. Метрологія. Еталони державні та вторинні одиниці вимірювань: ДСТУ 3231-95. - К., 2000. - 56 с.

28. Метрологія. Метрологічна атестація засобів вимірювальної техніки: ДСТУ 3215-95. - К., 2000. - 26 с.
29. Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальність за їх порушення. Декрет Кабінету Міністрів України. Газета "Урядовий кур'єр", №56 (166) від 20.04.93.
30. Про стандартизацію і сертифікацію. Декрет Кабінету Міністрів України. Газета "Голос України", №99 (599) від 29.05.93.
31. Саранча Г.А. Метрологія і стандартизація. – К.: Либідь – 1997. – 191 с.
32. Саранча Г.А. Метрологія, стандартизація, відповідність, акредитація та управління якістю. Підручник. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 672с.
33. Сергеев А.Г., Латышев М.В., Терегеря В.В. Метрология, стандартизация, спецификация. Учебное пособие. – М.: Логос, 2003. – 536 с.
34. Сертифікація в Україні: нормативні акти. - К. 1998. Т1 - 368 с., Т2 - 416с.
35. Стандарти України 2000: покажчик. - М. Львів, 2000 - 320 с.
36. Туяхов А.І. Практична метрологія і виміри. Навчальний посібник – Севастополь: «Вебер», 2003. – 288 с.
37. Шаповал М.І. Основи стандартизації, управління якістю і сертифікації. - К.: Європейський університет фінансів, інформативних систем, менеджменту і бізнесу, 2000. - 174 с.

8. Інформаційні ресурси

1. <http://e-learning.chnu.edu.ua/course/category.php?id=7&perpage=20&page=1>
2. <http://chnu-zemkadastr.ucoz.ua/>
3. <http://old.lp.edu.ua/index.php?id=4469>
4. http://avt.miem.edu.ru/Student/Work_prog/Work_prog.files/eva_metrologiy.html
5. http://library.tuit.uz/skanir_knigi/book/metrologiya/metrologiya_1.htm
6. <http://www.ifdcsm.com.ua/index.php>